

EUGEN SIMION

MIRCEA ELIADE
Nodurile și semnele prozei

– ediția a șaptea –

Prefață de Cristina Scarlat

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii (Cristina Scarlat)	5
Argument.....	23

I.

Un spirit al amplitudinii	37
<i>Un om al procesului; originea unui simbol prețuiește cât descoperirea unei dinastii de faraoni; enciclopedismul, inapetența pentru meditație, alexandrinismul lui Eliade; omul nu-i singur în univers; totul se leagă și se repetă; o disciplină care „planetizează” cultura; ce legătură poate fi între Nietzsche și păstorul mioritic? // Cele trei blesteme ale spiritului; un scriitor care nu pune mare preț pe scriitură.</i>	

II.

Romanul ca jurnal al autorului	44
<i>Romanul adolescentului miop; un model al adolescenței. // Gaudeamus. // „L'heure sexuelle”...; modelul Gide. // Personajele judecă autorul.</i>	

III.

Alte proze. „Setea totului”. O etică a virilității.	
Dionisiacul și criticul	54
<i>Universul halucinațiilor, experiența onirică, indeterminatul, straniul, iraționalul din existență. // Maddalena. // Toamna la Veneția.</i>	

IV.

O anumită idee despre roman. Axele stilistice ale epicii	64
<i>Despre autenticitate. // „Romanul este o carte cu oameni”; personajul predilect al romanului modern este acela care era o conștiință teoretică a lumii. // Romanul de idei. // Împotriva romanului social. // Orgia de metafore. // O cunoaștere epică în care psihologia nu are nici un rost. // Italo Svevo, Aldous Huxley, Papini, Joyce și modelele epice ale lui Eliade. // Sintagma de tropism intelectual. // Tehnica nu-i esențială în roman. // „Fervoarea ovidiană”. // Lectura simbolurilor în discursul</i>	

epic. // Eliade și cele două momente ale fantasticului. // Cele cinci axe stilistice ale lui Eliade.

V.

- O mitologie a seducției 94
Isabel și apele diavolului. // Un orientalist căruia îi place să ispitească, dar se ferește să-și asume responsabilitatea ispitirii. // Un roman programatic fragmentar, dezarticulat, eseistic. // Un Don Juan teolog. // Domnișoara Roth „îndemoniata” europeană care descoperă subtilitățile eroticii asiatice. // Isabel și convertirea Doctorului. // Maitreyi. // Jurnalul naratorului. // Nota autobiografică. // Despre senzualitatea indică. // Ce se întâmplă atunci când „ritmul” este supărat. // O pagină impură? // O răsturnare de reguli și o combinație rar întâlnită în literatură: personajul central din romanul lui Eliade (Maitreyi), scrie după 40 de ani un roman în care dă altă versiune asupra faptelor: Dragostea nu moare de Maitreyi Devis; o dublă ficțiune autobiografică. // Un contra-roman, un involuntar roman autoreferențial.

VI.

- Un roman joycian 120
Lumina ce se stinge; un bibliotecar care nu crede că scrisul este indispensabil. // M de la mântuire? // Un incendiu și o experiență inițiativă în Bibliotecă. // Manoil și metafizica nulei. // Cain și Abel; o tragedie programată. // Un roman ratat care merită, totuși, a fi studiat.

VII.

- Romanul existențialist 133
Întoarcerea din rai; „drama descompunerii primei tinereți”. // Ce este trăirismul? // Pavel Anicet și imposibilitatea de a alege între două femei. // Femeile n-au acces la sentimentul tragic. // Unitatea primordială și dualismul oricărei trăiri. // Huliganii. // Istoria unor cupluri paralele. // Experiența huliganică. // Petru Anicet și etica huliganică a creatorului. // Alexandru Pleșa și varianta moralei virile. // Pregătirea pentru o moarte colectivă. // David Dragu – o asumare a responsabilității. // Ideile fac parte din destinul omului modern.

VIII.

- Variațiuni epice. Abandonarea „romanului cardiac” și trecerea la „un roman cu planuri ușor înclinate”. „Viața unui ambițios fără noroc” 157

Apocalips. Aventura. Întâlnire. // *Euforia puterii și a răzbunării universale. // „Un om de onoare”, „un gentleman”. // „Elemente de farsă”, „traduceri” și „zeflema” în stilul Caragiale.*

IX.

Alte proiecte romanești. Ștefania. Conștiința tragică și prietenia îndrăgostită 168

Jurnalul de atelier. // Luciditatea, senzualitatea discretă, accesul la contemplație și comportamentul deliberat misterios. // Centrul epic al cărții. // „Viziunea totalității”. // Proză voit înecată, obscură și dezlănțată. // Moarte colectivă, moarte individuală, roman cu „planuri înclinate”.

X.

Proza fantastică. Inserția magicului 183

Domnișoara Christina; O realitate irațională, dar concretă. // Modul în care indivizii comuni primesc miraculosul. // Întâmplări din vis și deșteptarea în vis. // Simina, fetița perversă, mesagerul malefic. // Mai multe tipuri de discursuri. // Șarpele. // Un număr de probe inițiatice și o fantasmă eminesciană. // Secretul doctorului Honigberger. // Nopti la Serampore. // O intrigă polițistă și o teamă de ordin metafizic; regândirea fantasticului în termenii magiei.

XI.

O mică, grațioasă capodoperă..... 207

Nuntă în cer, un roman în stil Turgheniev; două povești de dragoste și o singură femeie. // Un Tristan scriitor și o Isolda care fuge din prea mare iubire. // Aceeași Isoldă și o istorie cu desăvârșire stranie.

XII.

Revelația lumilor paralele 217

Nuvele. // Tema ieșirii din timp și spațiu; Douăsprezece mii de capete de vite. // O tipologie tradițională într-o proză enigmatică; O fotografie veche de 14 ani. // S-a retras Dumnezeu din lume?; Dumitru, un țăran de la Dunăre, nu crede în această catastrofă. // La țigănci. // Scenariul realist al narațiunii și mitul concentrat al labirintului. // Alte povestiri: Ghicitor în pietre, Fata căpitanului, Adio, Podul, Un om mare.

XIII.

Narațiunea mitică 238

1. *Antropologia lui Eliade* 238
Omul și relația lui cu mitul. // Condiția omului modern și posibilitățile lui de a se salva de sinistroză. // O antologie structural epifanică. // Omul eliadesc ca o sumă de mituri.
2. *Mitologiile nebănuite ale artistului*..... 246
Hierofanizarea materiei; Brâncuși. // Eugène Ionesco și experiența sacrului. // O accepție inactuală a fantasticului. // Literatura ca ficcă a mitologiei.

XIV.

- Tristan și Isolda*..... 257
Voința de a scrie o capodoperă, un „mic Război și pace”; tema ieșirii din Timp. // Roman erotic, roman mitic; un personaj reușit, Biriș, filosof privat; mesajul din labirint. // Jurnalul romanului.

XV.

- Mitul Șeherezadei*..... 284
Pe strada Mântuleasa. // Două scenarii epice, două mitologii. // Șeherezada modernă trebuie să inventeze la infinit povestiri care o vor înfunda și mai mult. // O fabulă a fabulei, o metaforă despre nașterea narațiunii. // Lectorii din interiorul fabulei.

XVI.

- Persephona modernă. Mutația biologică și existența postistorică*..... 301
Les trois Grâces. Tinerețe fără tinerețe. // În marginile S.F.-ului.

XVII.

- Poezia ca soteriologie. Orfeu și Euridice în spațiul bucureștean* 311
În curte la Dionis; poezia – o cale de salvare; Euridice preia mesajul lui Orfeu care suferă de amnezie; tema decamuflării parțiale a misterului.

XVIII.

- Lecția spectacolului* 319
Uniforme de general. Incognito la Buchenwald. // Despre libertatea spiritului și epifaniile prezentului; Nouăsprezece trandafiri. // O serie de coincidențe inexplicabile; funcția mitică a spectacolului. // Suprapunere de mituri; Euridice, Orfeu, Iisus, Circe.

XIX.

O serie de evidențe mutual contradictorii.

- O metaforă a textului 338
 Șanțurile; mitul și iminențele istoriei. // Ivan. // „Să trezim spiritul care zace alienat în orice viață”. // Din nou o metaforă a textului. // În calea discursului mitic stă o curioasă amnezie; suveica nu întregeste țesătura.

XX.

Ca într-un roman polițist...

- Un Parsifal amnezic în drum spre înțelegere 345
 Pelerina; codul fazelor lunare, isteria suspiciunii. // Dayan. // Modelul eminescian; din nou două limbaje, două scenarii; La umbra unui crin. // Parabola catastrofei finale; o arcă a spiritului; pregătirea de a ieși din robia exilului; narațiuni programatic demonstrative.

XXI.

- Literatura subiectivă (I) 354
 India. // „Sete de ardere la alb”. // Șantier, o autoficțiune memorabilă: „Jurnalului lui le dedans”, convenția confesiunii.

XXII.

- Literatura subiectivă (II) 371
 Mon journal d'école; Jurnal portughez; Jurnalul din exil. Memorii. Alte confesiuni. // „Experiențele indistincte” și „timpul concret” în scriitura intimă. // Experiența totală a curgerii timpului. // „Confesiunea exemplară”. // Jurnalul ca instrument de apărare împotriva neantului; „mântuire” prin confesiune; o criză de genialitate: „orizonturile mele spirituale sunt mult mai vaste ca ale lui Goethe” (Jurnalul portughez); adevărata [mea] operă; „obsesia delirantă a adevărilor fundamentale, pasiunea pentru înțelegerea globală a lumii”. // „Spirit al totalității într-o epocă a fragmentului”. // Un spirit complex care trăiește, „paradoxal”, în contradicție cu istoria și chiar cu sine. // Amintiri, proză memorialistică densă, ca un roman de atmosferă. // Pregătirea întâlnirii între spiritualitatea occidentală și cea orientală, rolul de mediator al culturii române. // Exilul o „probă a labirintului”. // L'Épreuve du labyrinthe, mic manual dialogat despre mituri, inițiere, condiția omului desacralizat și modelul omului religios.

Literatura epistolară. Destinul omului fără destin.....	398
1. A trăi pentru a cunoaște. Experiența indică. Spre un nou model intelectual. „Realismul etafizic”. Denunțarea „superstițiilor Europei moderne”. Un strigăt de luptă: „Totul prin inteligență!”	405
2. „Gândesc și scriu, lucrez, sufăr, caut.”	410
3. În casa lui Dasgupta. O idilă nepermisă, un conflict și o retragere strategică în Himalaya. Tânărul Eliade este pe cale să treacă la legea indienească. Experiență pentru un roman de succes	413
4. Spre o nouă înțelegere a lumii. „Un creștinism cosmic”. Corespondența cu Vittorio Macchioro	419
5. Trădarea metafizicii. Opțiunea pentru literatură. Dezamăgirea prietenilor filosofi.....	424
6. „Noi, românii, avem nevoie de o tensiune organică și spirituală care să sperie lumea”	426
7. Lecția exilului. Probe inițiatice, dar mai ales privațiuni insuportabile. „Exasperat de nenorocul neamului românesc”	428
8. Un nou punct de reper pentru Eliade: America. „Să fim ca Dante la Ravenna”	434
9. O profeție care se împlinește: 3 ianuarie 1953. Corespondența cu Vintilă Horia. Unirea cu Roma.....	436
10. Încăpățânarea de a rămâne „scriitor român”. Noica îl somează: „îți cerem să-ți salvezi destinul cărturăresc”	439

XXIV.

Dramaturgia. Revalorificarea miturilor.....	442
Iphigenia. Coloana nesfârșită. // Valorificarea jertfei ca mijloc de însuflețire. // Rațiunea politică se confruntă cu ideea de soartă și cu ideea morală. // O eroină aleasă de zei să se desăvârșească prin moarte. // Coloana nesfârșită, mitul Brâncuși – nașterea unui mit într-o lume profană, simbolistica ascensională și a transcendenței.	

XXV.

Mircea Eliade: un mod de a fi scriitor în secolul al XX-lea	458
1. Un scriitor român atipic. Cum pot fi împăcați Gide, Joyce, Huxley cu spiritualitatea indică? Modelul Brâncuși: păstor și avangardist	459
2. Limitele omului occidental. „O operă de critică culturală și de restabilire a axelor” este necesară. Întoarcerea la sursele abandonate	465

3. Inapetența pentru nihilism. „Antropologia profundă”	469
4. O cale singuratică în proza europeană	473
5. Temele romanului. Personaje-mituri. Toposuri eliadești	474
Index.....	483

Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii

În 1996 semnalăm printr-un text publicat în revista *Convorbiri literare*¹ apariția volumului *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*², prin care distinsul profesor Eugen Simion adăuga încă un titlu de referință pe lista monografiilor consacrate lui Mircea Eliade până la acea dată: cea a lui Adrian Marino (1980), care ne introducea în *Hermeneutica lui Mircea Eliade*³ și cea prin care, în același an, Ion Lotreanu inaugura drumul spre înțelegerea operei lui Eliade prin cunoscuta serie *Introducere în opera lui...*⁴ a editurii Minerva. Ar mai fi de semnalat, pentru acea perioadă, volumul *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalități proteice*⁵ al regretatului profesor Mircea Handoca, cel al profesorului Gheorghe Glodeanu, *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*⁶ și academica monografie de la Nemira a lui Ioan Petru Culianu.⁷

---

¹ Cristina Scarlat, *Eugen Simion din nou despre Mircea Eliade, un „spirit al amplitudinii”*, în *Convorbiri literare*, Anul CXXX, Serie nouă, octombrie, nr. 10/1996, p. 21. Vom prelua tacit idei/fragmente din acest material, rămas de actualitate și pentru ediția din 2011 a volumului semnat de Eugen Simion.

² Eugen Simion, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, Editura Demiurg, 1995.

³ Adrian Marino, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.

⁴ Ion Lotreanu, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, București, Editura Minerva, 1980.

⁵ Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalități proteice*, București, Editura Minerva, 1992.

⁶ Gheorghe Glodeanu, *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1993. Proiectul editorial este salutar și prin faptul că a fost consistent îmbogățit în ediții ulterioare acesteia, rămasă embrionară.

⁷ Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, București, Editura Nemira, 1995.

În acest cadru al aparițiilor editoriale, volumul lui Eugen Simion vine să propună o lectură *altfel* a lui Eliade, plecând de la *nodurile și semnele* prozei sale.

În anii 70 Roland Barthes recomanda istoricului literar postmodern o metodă inversă celei tradiționale de abordare a literaturii: din prezent spre origini. Scrisă „în timp”¹ și „într-o ordine care răstoarnă scenariul obișnuit al criticului literar”², lucrarea lui Eugen Simion este redactată pornind, după cum mărturisește autorul, de la metoda barthiană (narațiunile mitice fiind primele avute în vedere) împletită, însă, cu cea tradițională. *Aventura spirituală* a criticului român începe cu textele lui Eliade plecând de la ordinea receptării critice, nu de la cea a elaborării lor (cazul prozelor *Nouăsprezece trandafiri și Isabel și apele diavolului*), pentru ca în final să câștige spiritul tradiției: „Sumarul cărții respectă nu cronologia receptării critice, ci cronologia operei eliadești.”³

Cele nouăsprezece capitole ale ediției din 1995 acoperă proza lui Eliade, romane și nuvele mitice, (inclusiv *Romanul adolescentului miop* și *Gaudeamus*, scrieri de fragedă tinerețe rămase în faza de manuscris câteva decenii până să fie publicate), mai puțin nuvelele publicate în presa literară interbelică (o parte dintre ele reunite în volum în 1996).⁴ Sunt deliberat lăsate deoparte jurnalele intime și proza memorialistică, despre care criticul se ocupă în volumele *Întoarcerea autorului*⁵ și *Ficțiunea jurnalului intim*.⁶

---

¹ Trimiterile din *Cuvântul înainte* al ediției din 1995, reluat integral în *Argumentul* ultimei ediții a volumului: Eugen Simion, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei*, Ediția a VI-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016, p. 7. Citările se vor face din această ediție.

² *Idem*.

³ *Idem*, p. 8.

⁴ *Mircea Eliade, Maddalena*, Cuvânt înainte: Mircea Handoca, Note și postfață: Nicolae Florescu, București, Editura Jurnalul Literar, 1996.

⁵ Eugen Simion, *Întoarcerea autorului*, Editura Cartea Românească, 1981.

⁶ Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I-III, Editura Iri&Univers Enciclopedic, 2001.

Mircea Eliade este un scriitor incomod: interzis după 1945, acceptat parțial în 1960, cu volute de destin spectaculare care pulsează, paradoxal, în destinul Operei și în ziua de azi. Eugen Simion ni-l propune realist: ca fiind nu „un mare creator epic, dar [care] a creat, prin narațiunile fantastice și mitice un model în literatura română (...) care dă roade (...) [:] în epoca postbelică o școală de proză fantastică.”¹ Autorul ne oferă în acest volum „o lectură critică atentă la miturile și la structurile interioare ale operei, atentă și la omul care scrie și vrea, printr-o scriitură migăloasă, nespectaculoasă, voit *mediocră*, să-și impună ideile.”²

Interpretarea criticului e, ca întotdeauna, savuroasă și bine întreținută de alura aproape melodică a scriiturii, la care se adaugă un consistent bagaj informațional selectat din jurnalul, memoriile, amintirile, interviurile lui Eliade, care privesc materialul ce face subiectul volumului.

În 2005, eseul publicat sub titlul *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii* va apărea într-o nouă ediție (în limba română)³, revăzută și aproape dublu adăugită, cu titlul *Mircea Eliade. Nodurile și semnele operei*.⁴ Schimbarea titlului este justificată de autor prin faptul că volumul „în care, în jurul tipologiei și temelor epice, se adunaseră toate conceptele, ideile, fantasmele antropologului cultural și ale istoricului religiilor Mircea Eliade”⁵ reclama unul potrivit. A fost găsit/preluat în/din opera lui Nichita Stănescu, fiindcă „tocmai despre *noduri* și *semne* este vorba în narațiunile lui Eliade.”⁶ Ediția secundă

---

¹ Eugen Simion, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei*, ed. cit, p. 10.

² *Idem.* Subl. E. S.

³ În 2001 apare o ediție în limba engleză: *Mircea Eliade. A spirit of Amplitude*, East European Monographs, Boulder Distributed by Columbia University Press, New York.

În 2004 apare versiunea în limba franceză: *Mircea Eliade, Romancier*, Traduction Marily le Nir, Paris, Editions Oxus.

⁴ Eugen Simion, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele operei*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

⁵ Eugen Simion, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele operei*, ed. cit, p. 14.

⁶ *Idem.* Subl. E. S.

numără de data aceasta XXV de capitole. Autorul, încercând să cuprindă totalitatea operei epice a lui Eliade, a inclus aici materiale care au ca punct de plecare și literatura confesivă, paginile inedite din jurnal, proiectele de roman nefinalizate, corespondența, reanalizând fragmente din ediția anterioară care reclamau acest lucru, ținând cont de materiale apărute în cei zece ani, între cele două ediții. Au fost revizitate, astfel, volumele *India*, *Șantier*, *Jurnalul*, *Încercarea labirintului*, *Memoriile*, analizate în alte volume, care, față de ediția primă, sunt prezentate „într-un text nou”¹, ținând cont de aspectul lor pur literar, în încercarea de a surprinde „figura autorului în interiorul literaturii subiective.”² Sunt luate în calcul și paginile de corespondență, pe care criticul le consideră ca făcând parte din „scenariul eliadesc”³: regăsim aici idei despre proiectele sale epice, despre realismul metafizic, „face portrete, schițează personaje.”⁴ Sunt, de asemenea, luate în calcul romanele și povestirile sale, multe dintre ele rămase în manuscris sau publicate în presa vremii: *Apocalips*, *Ștefania/Viața nouă*, nuvelele scrise în anii 20. Eugen Simion, vorbind despre luarea în calcul (și) a acestor aspecte ale creației eliadesti, menționează: [vreau] să reconstitui critic universul epic eliadesc, să-i depistez axele stilistice și să-i justific estetic narațiunile, unele dintre ele foarte ambițioase.”⁵ Preocupat de „substanța literaturii române”⁶, Eliade propune modele epice, jonglează între romanul de tip existențialist și narațiunea mitologică, pleacă de la Papini și Gide, exersează în stil Joyce, trece prin Hermann Hesse și Ernst Jünger. Ceea ce face substanța prozelor sale este viziunea sa asupra omului modern în conexiune directă cu realitatea și cu divinul. Combinând și valorificând exotismul, erotismul oriental, folclorul românesc,

---

¹ *Idem*, p. 12.

² *Idem*.

³ *Idem*.

⁴ *Idem*.

⁵ *Idem*, pp. 13-14.

⁶ *Idem*, p. 14.

Eliade propune viziunea sa despre om în varii arpegii și scheme de redactare (proză romanesă, eseu, text dramatic, studiu academic): omul este, după cum rezumă Eugen Simion, „o sumă de mituri, nu o sumă de complexe, nici o sinteză a relațiilor sociale. Nu este nici o ființă pur gramaticală, un om de hârtie, ca în viziunea structuraliștilor. Este (...) un purtător de mituri, un om căruia i se fac de peste tot semne.”¹ Idee justificată/ilustrată cu asupra de măsură de Eliade în prozele sale.

Ediția a treia a volumului² numără tot XXV de capitole³. În încheierea la *Prefața* acesteia criticul menționează: „Occidentul n-a fost pentru Mircea Eliade un neant. Dimpotrivă, Occidentul l-a primit și l-a consacrat. Împlinit, el a revenit, apoi, prin scrierile sale în cultura română unde a rodit cu spiritul său enciclopedic, dar și cu vocația lui creatoare eminentă. Pe aceasta din urmă încerc s-o înfățișez și s-o justific în paginile studiului ce urmează.”⁴

Ediția din 2011 complinește, strălucit, edițiile anterioare, prin adăugări justificate semnalate, cum ne-am obișnuit, în *Prefața/Cuvântul înainte* a(l) fiecărei ediții. În plus față de edițiile precedente, cea din 2011 adaugă, pe lângă „corecturile obișnuite”⁵, menționează autorul, un capitol despre *Jurnalul portughez*⁶, o notă despre conceptul de *tropism intelectual*, folosit de Eliade în 1934, aparent înainte de a-l pune în circulație

---

¹ *Idem*.

² Eugen Simion, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei*, Iași, Editura Junimea, 2006.

³ În 2010 apare o ediție digitală a volumului, la Editura Virtual. Prefața și structura volumului sunt cele ale versiunii din 2006.

<http://books.corect.com/ro/books/preview/450/pdf>. Accesare: 7 iulie 2020.

⁴ Eugen Simion, *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei*, ed. 2016, p. 17.

⁵ *Idem*, p. 18.

⁶ Mircea Eliade, *Jurnal portughez și alte scrieri*, Prefață și îngrijire de ediție de Sorin Alexandrescu, Studii introductive, note și traduceri de Sorin Alexandrescu, Florin Țurcanu, Mihai Zamfir, Traduceri din portugheză și glosar de nume de Mihai Zamfir, 2 volume, București, Editura Humanitas, 2006.

Nathalie Sarraute și de a fundamenta, prin el, teoria *noului roman*, apoi o anexă la capitolul dedicat romanului *Maitreyi*.

Despre ediția a șasea în limba română¹ autorul menționează la 2 februarie 2016 că „adaugă puține fire noi (câteva pagini despre corespondența lui Eliade cu Cioran) și, în esență, nu schimbă nimic din judecata de valoare despre opera epică”², ezitând să semnaleze că ar fi „ediție definitivă, pentru că (...) pot apărea oricând documente noi”³ care să justifice, astfel, ediții ulterioare.

Primul capitol al studiului, reluat succesiv în toate edițiile, face portretul unui *spirit al amplitudinii*, autorul unui tratat al religiilor care a fost numit de comparatistul Georges Dumézil „noua legendă a secolelor.”⁴ Eugen Simion conturează cu eleganță nota caracteristică a personalității (culturale a) lui Eliade, aceea de „spirit pentru totalitate”⁵ care „nu-i mulțumit cu istoria unui proces, [ci] caută *protoistoria* lui”⁶. Aceeași notă definitorie a înțeleptului român, de *spirit al amplitudinii și al adâncimii*, îl îndreptățește pe Paul Barbăneagră să-l numească *un analog al lui Platon*, considerând că istoria omenirii e marcată de trei personalități a căror trăsătură comună e aceea de „relee de comunicare”⁷: Platon, Chateaubriand, Eliade, opera lor fiind un indiscutabil *releu* între trecutul și prezentul omenirii, marcându-i/surprinzându-i continuitatea și inserând-o în durată.

Următoarele capitole ale monografiei au ca reper prozele eliadești, plecând de la geneza lor și trecând prin datele biografiei autorului, care au avut un rol important în elaborarea lor. *Romanul ca jurnal al autorului* (cap. II) înscrie romanele

---

¹ A se vedea Nota 8.

² Eugen Simion, *Mircea Eliade...*, ed. cit, p. 20.

³ *Idem*.

⁴ Eugen Simion, *Mircea Eliade...*, ed. cit, p. 25.

⁵ *Idem*, p. 22.

⁶ *Idem*. Subl. E. S.

⁷ A se vedea Cristian Bădiliță, Paul Barbăneagră, *Întâlnirea cu sacralul, șapte interviuri cu și despre Mircea Eliade*, volum realizat de Cristian Bădiliță în colaborare cu Paul Barbăneagră, Editura Axa, Botoșani, 1996, p. 63.

de fragedă tinerețe ale lui Eliade, *Romanul adolescentului miop* și *Gaudeamus* pe coordonatele care atestă trăsătura lor definitorie: *papinismul*, starea de maximă efervescență spirituală și intelectual-emotivă în care autorul își redactează romanele-jurnal și *gidismul*, marcat prin maxima investiție a eului creator (adolescentin) în roman prin procedeul de *mise en abyme*.

Capitolul *Alte proze. Setea totului. O etică a virilității. Dionisiacul și cristicul* (cap. III), adăugat în ediția a doua a monografiei și reluat în edițiile succesive acesteia, abordează textele reunite în volumul *Maddalena*¹, axându-se pe „universul halucinațiilor, experiența onirică, indeterminatul, straniul, iraționalul din existență.”²

O anumită idee despre roman. Axele stilistice ale epicii (cap. IV) punctează concepția despre roman a lui Eliade, de substanță existențialistă, „o intuiție globală a lumii și a existenței”³, la care se adaugă diferite tehnici de redactare (a contrapunctului, de exemplu, exersată de Huxley, utilizată de Eliade în prozele *trăiriste*) sau scrierea/lectura pe mai multe nivele, multistratificarea prozelor mitice (nuvelele fantastice, romanul *Noaptea de Sânziene* de mai târziu și nu numai), înțelegând prin asta o lectură a *semnelor*, a simbolurilor vieții oculate în/prin profanul cotidian. Criticul conchide că „Eliade vrea și reușește într-o oarecare măsură să scoată romanul românesc din spațiul tradițional și să-i dea alt tip de conflict. Eroul lui nu mai este tânărul rural care vrea să se adapteze la oraș, nici intelectualul provincial care se afundă într-o baltă a liniștii și inerției. Ceva se schimbă în modul de a gândi omul, îndeosebi omul tânăr, și de a-i înțelege destinul într-o lume ce se modernizează rapid, punând cu brutalitate în discuție valorile tradiționale.”⁴

---

¹ Nota 11.

² Eugen Simion, *Mircea Eliade...*, ed. cit, p. 481.

³ *Idem*, p. 50. Semnalăm aici o eroare strecurată în articolul nostru din 1996 din *Convorbiri literare* – Nota 1. În loc de *o instituție globală* se va citi: *o intuiție globală*.

⁴ *Idem*, p. 79.

O mitologie a seducției (cap. V) tratează scrierile din seria indică, *Isabel și apele diavolului* (1930), un roman „cu probleme, în spiritul timpului, roman simbolic cu eroi care citesc pe Galsworthy și Browning și sunt însetați de experiență”¹ și *Maitreyi* (1939), roman care îmbracă în ficțiune jurnalul autorului din perioada indiană, text care, față de precedentul din seria indică, dezvăluie un „prozator cu o gândire epică superioară și o tehnică fără sincope.”² Față de precedentele ediții, criticul adaugă aici idei referitoare la romanul *Dragostea nu moare* semnat de Maitreyi Devi, replică romanescă după 40 de ani la textul autorului român, care a făcut din tână indiană un personaj celebru pe toate continentele. Pentru criticul literar, *Dragostea nu moare* „reprezintă (...) jurnalul unui personaj care, ieșind dintr-un roman de factură gidiană, încearcă să-i corecteze scenariul inițial și să reconstituie biografia autorului, scriind în replică un alt roman (un roman-confesiune, un roman moralistic) care amestecă neinspirat ficțiunea cu biografia propriu-zisă.”³

Capitolele următoare, *Un roman joycian* (cap. VI) și *Romanul existențialist* (cap. VII) scot în evidență calitățile componistice și notele definitorii ale romanelor *Lumina ce se stinge* (publicat în 1931 în foileton), o „proză slabă, poate cea mai nereușită din seria epică de tinerețe a lui Eliade”⁴, *Întoarcerea din rai* (1934) și *Huliganii* (1935). Ultimele două texte propun „altă formulă de roman, mai direct obiectiv și în totalitate fixat în problematica românească”⁵ și care, tehnic, marchează trecerea de la *literatura personală* (autobiografică) la persoana întâi, la *romanul-roman*, la persoana a III-a, „de observație și la creația de tipuri.”⁶

Capitolul VIII, structurat în ediția din 2005 a monografiei și, ulterior, cu adaosuri succesive până la ediția din 2016,

---

¹ *Idem*, p. 85.

² *Idem*, p. 89.

³ *Idem*, p. 103.

⁴ *Idem*, p. 104.

⁵ *Idem*, p. 118.

⁶ *Idem*.

propune câteva *Variațiuni epice*. Abandonarea „romanului cardiac” și trecerea la „un roman cu planuri ușor înclinate.” „Viața unui ambițios fără noroc”. Vrând să continue *Huliganii*, Eliade scrie un alt text, *Apocalips*, publicat în 2000 de Mircea Handoca sub titlul propus de el, *Dubla existență a lui Spiridon V. Vădastra*.¹ Eliade încearcă să contureze prin Vădastra „un personaj de contrast: dublul negativ, lumesec și grotesc (cu inserții caragialiene) al lui Ștefan Viziru, purtător de mituri și cititor de semne.”² Tot aici criticul analizează nuvelele *Aventură și Întâlnire*, publicate în 1937 în volumul *Șarpele și nereluate* în edițiile următoare. Cele două texte dezvoltă în stil caragialian tema individului mărunț care intră fără să vrea în aventuri care-i complică existența spre tragic. Criticul conchide: cu „o tematică ușoară, scoasă din registrul clasic al comediei de moravuri, Eliade reușește, dacă nu să schimbe tipologia caragialiană, cel puțin s-o tulbure puțin.”³

În capitolul *Alte proiecte românești*. Ștefania. *Conștiința tragică și prietenia îndrăgostită* (cap. IX) sunt analizate aspectele referitoare la dorința lui Eliade, mărturisită în jurnal, de a continua și de a îmbogăți tipologia din *Întoarcerea din rai* și *Huliganii*. Proiectul *Ștefania*, intitulat apoi *Viață nouă*⁴, „un imens fluviu, căruia anevoie îi aleg albia”⁵, cu model românesc declarat a fi *Război și pace*, trebuia să illustreze, după cum Eliade însuși mărturisește la 21 septembrie 1941 într-o scrisoare expediată lui Constantin Noica, „un act de sporire a substanței românești, o depășire a tot ce s-a realizat până

---

¹ Mircea Eliade, *Dubla existență a lui Spiridon V. Vădastra*, Cuvânt înainte de Mircea Handoca, post-scriptum de Nicolae Florescu, București, Editura Jurnalul literar, 2000.

² Eugen Simion, *Mircea Eliade...*, ed. 2016, p. 146.

³ *Idem*, p. 155.

⁴ Mircea Eliade, *Viață nouă*, Ediție îngrijită de Mircea Handoca, București, Editura Jurnalul literar, 1999.

⁵ Mircea Eliade, *Europa, Asia, America...*, Corespondență, I-P, Cuvânt înainte și îngrijirea ediției de Mircea Handoca, București, Editura Humanitas, 2004, p. 352.

acum în proza și cultura românească.”¹ Intențiile autorului nu se și concretizează faptic, autorul reușind să scrie, după aprecierea lui Eugen Simion, „un roman în care esențiale sunt ideile și stările de spirit care însoțesc și complică sentimentele omului modern.”²

Capitolul X, *Proza fantastică. Inserția magicului* radiografiază textele *Domnișoara Christina* (1936) și *Șarpele* (1937), texte care virează dinspre romanul de tip existențialist, romanul politic, romanul cu teză, romanul experienței spre proza fantastică de sorginte folclorică românească, personaje obișnuite fiind învăluite în masca miracolului pe care îl trăiesc fără a-l conștientiza, filtrând prin reacții puțin obișnuite o mixare a lumilor văzută și nevăzută cu care cititorul ia contact, surprins, pentru că, până la acea dată, în literatura română nu se jonglase în narațiuni de acest tip, la un astfel de nivel, pe astfel de subiecte. Tot aici sunt vizitate textele *Secretul doctorului Honigberger* (1940), pe care criticul Eugen Simion nu-l consideră „o romanțare a practicilor yogice”³, precum exegeții din epocă, ci „o narațiune de sine stătătoare, coerentă, fluentă, ingenios gândită”⁴ și *Noaptea la Serampore* (1940), în care autorul regândește fantasticul prin filtrul magiei. Criticul apreciază că, prin aceste narațiuni, Eliade a vrut „să refacă un mare handicap istoric, (...) să redeschidă cerurile spiritului românesc și să redimensioneze o cultură ce-a zăcut prea mult în inerțiile ei.”⁵

O mică, grațioasă capodoperă (cap. XI) radiografiază „foarte frumosul roman erotic”⁶ *Nuntă în cer* (1939), scris de Eliade în perioada în care a fost deținut în lagărul de la Miercurea Ciuc și, ulterior, internat la sanatoriul de la Moroieni. Povestea de dragoste complexă dintre Ileana și Mavrodin, personajele

---

¹ *Idem.*

² Eugen Simion, *Mircea Eliade...*, ed. cit, p. 170.

³ *Idem.*, p. 190.

⁴ *Idem.*

⁵ *Idem.*, p. 194.

⁶ *Idem.*, p. 196.